

ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНОТАТИВНОМУ І РЕФЕРАТИВНОМУ ВИДАХ ПЕРЕКЛАДУ

Ігнатенко В.Д.

Білоцерківський національний аграрний університет

Стаття присвячена проблемі відбору навчального матеріалу для навчання анотативного і реферативного видів письмового перекладу науково-технічних текстів. У статті визначаються основні принципи та критерії відбору наукових статей. Кожен із принципів та критеріїв аналізується у контексті навчання письмового перекладу. Основні результати дослідження базуються на критичному аналізі наукових праць дослідників з теми. Визначені критерії відбору можуть бути використані для розроблення комплексів вправ і завдань для формування компетентності у майбутніх перекладачів в анотативному і реферативному видах письмового перекладу.

Ключові слова: принципи та критерії відбору, наукова стаття, анотативний і реферативний види письмового перекладу, відбір навчального матеріалу, текст.

Постановка проблеми. Професійна діяльність перекладача не обмежується лише створенням тексту перекладу, який призначено для повноцінної заміни тексту оригіналу. Перекладач виступає у ролі мовного посередника, що забезпечує міжмовну комунікацію та передачу змісту оригіналу засобами іншої мови, а таке посередництво може реалізовуватись не лише шляхом повного/еквівалентного перекладу, а й іншими способами. Зміст тексту оригіналу може бути переказаний, викладений вибірково, спрощено або узагальнено, анотовано або реферовано.

Ефективність навчання анотативного і реферативного видів перекладу значною мірою залежить від вирішення проблеми відбору навчального матеріалу, зокрема текстів оригіналів науково-технічних статей аграрного профілю, які використовуються з навчальною метою, тобто на основі яких відбувається навчання анотативного та реферативного видів перекладу з французької мови на українську.

Проблема відбору текстового навчального матеріалу у контексті навчання письмового перекладу набуває особливої методичної значущості, оскільки письмовий переклад – це діяльність, спрямована на створення вторинного тексту. Текст одночасно виступає об'єктом перекладацької діяльності та одиницею навчання перекладу. Зауважимо, що об'єктом перекладу може фактично стати будь-який текст, однак не кожен може розглядатися як одиниця навчання [4]. Окрім того, текст виступає єдиним і основним видом навчального матеріалу, тому має максимально відповідати вимогам, що узгоджуються з цілями навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичний аналіз наукової літератури показав, що проблема відбору навчального матеріалу залишається актуальною, незважаючи на те, що її вирішенням займалося багато дослідників, серед яких І.М. Берман, О.В. Бирюк, І.Л. Бім, Н.Ф. Бориско, Н.Д. Гальскова, О.С. Малюга, Ю.І. Пассов, В.Л. Скалкін, Н.К. Скляренко, О.Б. Тарнопольський, С.П. Шатілов та ін. Проблема відбору текстів для навчання перекладу висвітлювалася у дослідженнях О.В. Алікіної, Є.В. Белькової, М.П. Брандес, Н.М. Гавриленко, Т.В. Ганічевої,

І.В. Зайкової, В.Н. Комісарова, Н.В. Кондрашової, Л.К. Латишева, Т.Д. Пасічник, В.І. Провоторова, І.І. Сафонової, Б.М. Серрано, К. Норда та ін.

Проте аналіз наукових доробок з методики формування перекладацької компетентності дозволяє нам констатувати недостатню увагу науковців до визначення критеріїв добору текстів-оригіналів для навчання письмових видів перекладу, оскільки здебільшого дослідники вирішують проблему відбору текстів для навчання перекладу шляхом відбору лексичних одиниць, граматичних структур і форм.

Виділення раніше невирішених частин загальної проблеми. При цьому ми не знайшли досліджень присвячених визначенню критеріїв для відбору текстів для анотативного і реферативного видів перекладу науково-технічних текстів.

Формулювання цілей статті. Отже ціль статті полягає в аналізі наукової літератури та визначенні основних принципів та критеріїв для відбору навчального матеріалу для письмового перекладу, а також адаптація визначених критеріїв до особливостей процесу формування компетентності майбутніх перекладачів в анотативному і реферативному видах перекладу.

Виклад основного матеріалу. Підтримуючи точку зору деяких науковців [1, с. 65], критерії відбору текстів наукових статей аграрного профілю розуміємо як основні ознаки, що стосуються змісту, структури й обсягу, за допомогою яких визначається доцільність їх використання або невикористання у якості навчального матеріалу для оволодіння анотативним і реферативним видами письмового перекладу.

Традиційно відбір текстового навчального матеріалу пов'язується з певними принципами, під якими Б.А. Лапідус розуміє вимоги до якості одиниць відбору, що співвідносяться з вихідними положеннями відбору [5, с. 31]. Такі принципи, з одного боку, мають спиратися на загальні положення про відбір навчальних матеріалів та визначення змісту навчання, обґрунтовані багатьма провідними методистами, серед яких: І.Л. Бім, Н. Ф. Бориско, Б.А. Лапідус, Ю.І. Пассов, Н.К. Скляренко та ін. З іншого боку, вони повинні враховувати специфіку того виду мовленнєвої діяльності, якого навчають.

У процесі відбору матеріалів для навчання письмового перекладу М.П. Брандес і В.І. Провоторов вважають, що необхідно враховувати наступні принципи: комунікативної необхідності та достатності, тематичного відбору, доступності відібраного матеріалу для його засвоєння [2]. Обґрунтуємо реалізацію цих принципів у межах нашого дослідження.

Принцип тематичності полягає в обмеженні відбору матеріалів рамками певних тем, зокрема аграрної сфери.

Згідно з принципом комунікативної необхідності і достатності відбирається такий навчальний матеріал, який має комунікативну цінність для успішної опосередкованої міжкультурної писемної комунікації [7].

Принцип доступності і посиленості полягає у тому, що відібраний навчальний матеріал повинен відповідати рівню знань, навичок та вмінь студентів та враховувати відведені терміни навчання. Це означає, що тексти мають відбиратися таким чином, щоб вони були максимально спрямовані на формування тих навичок та вмінь, якими студенти повинні оволодіти на певному етапі за певної кількості годин.

У методичній літературі, у свою чергу, проблема відбору текстового матеріалу вирішується залежно від характеру текстів та конкретних цілей роботи з ними. Оскільки навчальним матеріалом, на основі якого реалізується методика оволодіння анотативним і реферативним видами перекладу у нашому дослідженні, є наукова стаття аграрного профілю як текст оригіналу для навчання зазначених видів перекладу, вважаємо за доцільне визначити дотичні критерії відбору, спираючись на визначені науковцями критерії відбору текстів для навчання читання. Таке уподібнення анотативного і реферативного видів перекладу з процесом читання можна пояснити тим, що основою як читання, так і письмового анотативного і реферативного перекладів є перцепція / читання як початковий етап реалізації цих видів мовленнєвої діяльності. Крім цього, слідом за Ю.М. Бирюковою і Н.М. Гавриленко вважаємо, що читання присутнє на різних етапах виконання перекладу і при цьому спрямоване на розуміння й інтерпретацію іншомовного тексту з ціллю наступного створення тексту на мові перекладу [3].

Взявши до уваги погляди вищезазначених дослідників, адаптуємо їх до специфіки нашого навчального процесу.

Аналіз наукової літератури щодо відбору текстів для навчання читання та особливості наукової статті аграрного профілю дозволили виокремити критерії відбору наукових статей аграрного профілю, які слугують першоджерелом / текстом оригіналу для анотативного і реферативного перекладів: автентичність статей аграрного профілю [5], урахування предметних знань студентів [3], жанрова достатність і репрезентативність основних жанрів наукових франкомовних статей [4], перекладацька цінність [7].

Охарактеризуємо детальніше реалізацію визначених критеріїв у контексті нашого дослідження.

Під критерієм автентичності розуміється, насамперед, оригінальність текстів, створених но-

сіями мови для носіїв мови. При цьому ми дотримуємося точки зору С.К. Фоломкіної, за якою будь-який текст, написаний носіями мови для самих носіїв мови в цілях реальної комунікації, може розглядатися як «навчальний», якщо він відповідає навчальним цілям та іншим критеріям відбору.

Для навчання студентів письмових видів перекладу тексти-оригінали наукових статей мають бути автентичними, що уможливило підготовку майбутніх перекладачів до реальної професійної практичної діяльності. Адже тексти, з якими працює професійний перекладач, створюються носіями мови в умовах реальної професійної комунікації і відбивають всі особливості такої комунікації, у тому числі соціокультурні чинники професійної діяльності та мовленнєву поведінку представників певного лінгвосоціуму. Таким чином, можна зробити висновок про необхідність відбору текстів, що відображають специфіку реальної професійної комунікації.

Результати проведеного нами анкетного опитування фахівців, аналізу вимог чинної Програми щодо рівня сформованості у студентів 4 курсу компетентності в анотативному і реферативному видах перекладу вимагають використання критерію жанрової достатності та репрезентативності основних жанрів наукових франкомовних статей аграрного профілю, відповідно до якого добирання текстів оригіналу наукових статей слід надавати перевагу експериментальним статтям, статтям-доповідям, статтям-аналізам.

Критерій урахування предметних знань студентів передбачає добирання наукових статей, предметний зміст яких є посиленням для майбутніх перекладачів та не викликає труднощів його розуміння. У разі, якщо стаття представляє труднощі для розуміння, у розпорядженні студента мають бути допоміжні матеріали у вигляді схем, фото, відео, гіперпосилань для отримання додаткової інформації, пояснення та інше. Це корелює із психолінгвістичними особливостями анотативного і реферативного перекладів, здійснення яких вимагає повного розуміння тексту оригіналу.

У процесі добору текстів для навчання професійно орієнтованого читання дослідники пропонують керуватися критерієм сучасності [6] та авторитетності джерела і достовірності навчальних матеріалів [3]. Загалом підтримуючи точку зору науковців, у контексті дослідження вважаємо за доцільне ввести критерій авторитетності та сучасності тексту оригіналу наукової статті аграрного профілю. Добирання наукових статей із франкомовних періодичних фахових видань, зокрема електронних (наприклад, Perspectives Agricoles, La France Agricole, AgroDistribution, AgroMag тощо) забезпечує їхню авторитетність, а представлення у тексті статті результатів новітніх наукових досліджень – їхню сучасність.

Важливим для навчання перекладу серед інших критеріїв є критерій перекладацької цінності. Даний критерій був виведений Т.Д. Пасічник [7] із твердження В.Н. Комісарова про те, що навчальні матеріали повинні бути цікавими для перекладу, містити типові перекладацькі проблеми, бути основою для розвитку перекладацьких умінь.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Дібрані наукові статті аграрного профілю за визначеними вище критеріями (критерії автентичності, жанрової достатності та репрезентативності основних жанрів статей, урахування предметних знань студентів, авторитетності та сучасності видань, перекладацької цінності) можуть бути у подальшому покладені в основу в процесі розроблення комплексів вправ і завдань для формування компетентності у майбутніх перекладачів в анотативному і реферативному видах письмового перекладу, а також інших видів письмового перекладу текстів різних дискурсів.

Список літератури:

1. Бирюк О.В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англomовних публіцистичних текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Бирюк Ольга Василівна. – К., 2005. – 196 с.
2. Борисова Л.И. Лексические трудности перевода научно-технической литературы с английского языка на русский / Л.И. Борисова. – М.: ВЦП, 2001. – 135 с.
3. Гавриленко Н.Н. Обучение переводу в сфере профессиональной коммуникации : монография / Н.Н. Гавриленко. – М.: РУДН, 2008. – 175 с.
4. Кавицька Т.І. Лінгводидактичні засади навчання письмового перекладу з рідної мови на іноземну / Т.І. Кавицька // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – Вип. 63. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2009. – С. 78-81.
5. Лапидус Б.А. Проблемы содержания обучения языку в языковом вузе: учебное пособие / Б.А. Лапидус. – М.: Высшая школа, 1986. – 144 с.
6. Малюга О.С. Навчання професійно орієнтованого читання наукових англomовних текстів студентів-магістрів аграрних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія і методика навчання: англійська мова» / Олександр Сергійович Малюга. – К.: 2007. – 217 с.
7. Пасічник Т.Д. Методика навчання майбутніх філологів писемного двостороннього перекладу комерційних листів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови» / Т.Д. Пасічник. – К., 2011. – 22 с.

Игнатенко В.Д.

Белоцерковский национальный аграрный университет

ОСОБЕННОСТИ ОТБОРА УЧЕБНОГО МАТЕРИАЛА ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНТНОСТИ В АННОТАТИВНОМ И РЕФЕРАТИВНОМ ВИДАХ ПЕРЕВОДА

Аннотация

Статья посвящена проблеме отбора учебного материала для обучения аннотативного и реферативного видов письменного перевода научно-технических текстов. В статье определяются основные принципы и критерии отбора научных статей. Каждый из принципов и критериев анализируется в контексте обучения письменного перевода. Основные результаты исследования базируются на критическом анализе научных работ исследователей по теме. Определенные критерии отбора могут быть использованы для разработки комплексов упражнений и заданий для формирования компетентности у будущих переводчиков в аннотативном и реферативном видах письменного перевода.

Ключевые слова: принципы и критерии отбора, научная статья, аннотативный и реферативный виды письменного перевода, отбор учебного материала, текст.

Ihnatenko V.D.

Bila Tserkva National Agrarian University

PECULIARITIES OF SELECTION OF EDUCATIONAL MATERIAL FOR TEACHING GIST AND ABSTRACT TRANSLATION

Summary

The article is devoted to the problem of selection of educational material for teaching gist and abstract translation of scientific and technical texts. The article defines the main principles and criteria for selecting scientific articles. Each of the principles and criteria is analyzed in the context of the training of translation. The main results of the study are based on an analysis of the scientific work of researchers on the topic. The criteria for selection can be used to develop sets of exercises and assignments to form the competence of future translators in gist and abstract types of translation.

Keywords: principles and selection criteria, scientific article, gist and abstract translation, selection of educational material, text.